

HANS GRASS

I EN LA MAR, ELS SOMNIS

“Cal mirar al terra o al cel: allí hi és tot”

Joan Miró

Hans Grass va néixer el 12 de setembre de 1933 a Basilea, fill de mare soltera i pare suís. La seua mare, Hilde Grass, pertanyia a una família de veremadors de la Selva Negra, i el seu pare, el professor de ball Daniel Lessert (originalment Leiserowitz) era fill d'un patriarca jueu-polonès originari d'una zona fronterera amb Rússia, que es va instal·lar a Basilea a principis del s. XX amb tota la seua família, hisenda i ramaderia. Grass va passar la seua infància a Rheinfelden, una petita ciutat molt pròxima a Alsàcia, dividida pel riu Rin en una part alemanya (Badisch Rheinfelden) i una altra suïssa (Schweizer Rheinfelden); vivia a cura dels seus oncles, una família humil amb consciència i orgull de classe treballadora, formada per la germana de la seua mare, Ida, el seu marit, Friedrich Kienzle, i les seues cosines: Ida, Clara i Trudy. Els paisatges de la Selva Negra, Alsàcia i Suïssa formaran part de l'imaginari de la seua infància i joventut, així com l'ambient de la Segona Guerra Mundial. Hans Grass va sobreviure allí a la guerra, passant com a fill de la família Kienzle que, a propòsit, havien fet desaparèixer la seua partida de naixement.

Després dels estudis de primària a l'escola local, cursa l'ensenyament secundari a l'Institut de Säckingen, l'únic centre que existia en aquell moment a la regió. Ja llavors dibuixa i escriu, des de poesia humorística fins a historietes d'indis, somiant viatjar un dia als Estats Units o al Canadà. Va cursar els seus estudis superiors com a lletrista i dissenyador gràfic, i posteriorment va decidir formar-se com a tenor. Després de passar dos anys en el conservatori de música, entre 1950 i 1957 estudia a l'Escola d'Art i Disseny de Basilea, on s'especialitza en escultura i pintura. Foren els seus professors, entre d'altres, Hans Weidmann, Ernst Messerli, Theo Ballmer, Bernoulli i Ernst Buchner. Theo Ballmer, per exemple, era un professor de disseny que s'havia inscrit en la Bauhaus el 1928 i que juntament amb Max Bill seria un exponent de l'estil constructivista. A la mateixa època va començar a interessar-se per temes espirituals, mentre continuava escrivint poesia de temàtica filosòfica i freqüentava l'escola de ioga, prop de Säckingen, del mestre Heinrich Jürgens, introductor del pensament oriental a Alemanya. Jürgens, en els anys 20, havia escrit i traduït llibres sobre ioga, vinculant-lo amb l'ètica del cristianisme, les tècniques del Pensament Positiu de la *Neugeistbewegung* i l'escola d'Autosuggestió de la hipnosi d'Émil Coué. Hans Grass va experimentar en aquells anys amb la pràctica de la meditació, el Hatha ioga i els viatges astrals.

En la seua època d'estudiant de música, durant les vacances d'estiu va treballar com a cambrer en el balneari de Baden-Weiler, on va conèixer a Marie Juliane Troje, la seua futura esposa i musa, pertanyent a una família de la burgesia il·lustrada berlinesa. La mare de Marie Juliane, la doctora Leonore Troje (nascuda Elkan), era d'origen jueu i el seu pare, Ralf Troje, arquitecte, va formar part de la resistència contra Hitler, fet que motivà la seua fugida i la de tota la família el 1936 de Berlín a Holanda. Després de passar una temporada a la Haia, on aconseguiren tenir una vida sense grans sobresalts i matricular les seues filles en una escola que seguia els corrents

pedagògics renovadors de Rudolf Steiner, la invasió nazi provocà de nou la fugida, aquesta vegada a Eindhoven, on passaren la resta de la guerra amagats.

A Holanda, Hans i Marie Juliane trenquen la seua relació. Hans s'enamora d'Irmgard Schwind, amb qui manté un romanç, fruit del qual naixerà un fill, Stefan Padberg; però ella es nega a contreure matrimoni donada la condició d'artista d'ell i decideix donar Stefan en adopció a pesar que Hans reconegui oficialment el seu fill. Destrossat pels esdeveniments, Grass torna amb Marie Juliane i es casa amb ella el 1962. El 18 de setembre d'aquest mateix any, neix la seua filla Tanja i s'instal·len tots junts a Rheinfelden, al costat dels seus oncles, Ida i Friedrich Kienzle, que vivien en el mateix replà de la seua casa. No obstant això, poc més tard decideixen partir a Basilea.

Grass realitza algunes exposicions a Suïssa i a Alemanya, així com treballs de pintura industrial, i arriba a fundar la seua pròpia empresa, *Korrosionsschutz Grass & Co*, dedicada a la protecció de pals elèctrics, ponts, tancs i tot tipus de construccions industrials de ferro. L'empresa funcionarà fins a 1968, data en què li detecten una malaltia de fetge produïda per la seua exposició al plom contingut en la pintura de mini antioxidant.

Hans Grass continua pintant i venent quadres, al mateix temps que manté la família amb les rendes de la seua empresa. Accepta encàrrecs, un de gran envergadura fet per l'empresa de jardineria Zahn amb destinació a l'illa de Mainau, en el llac Constança, propietat del comte Bernardotte, oncle de l'actual rei de Suècia, per realitzar els grans murals de celebració de la festa de Carnestoltes i que cada any aquesta empresa regalava al comte. Grass va realitzar entre 1961 i 1998 aquestes pintures murals de caràcter efímer. I és justament estant allí, donant les últimes pinzellades als murals, quan després de sobreviure a dos infarts previs finalment mor d'un tercer, el 3 de febrer de 1998, anant en l'ambulància que el traslladava a l'hospital.

El matrimoni Grass, incòmode amb les seues respectives famílies per motius d'ordre personal, va decidir traslladar-se a viure a Suïssa primer, després al llac de Como a Itàlia i finalment a la Camarga, França. El 1965 reben una carta de Karin, amiga de Hans des dels anys de l'escola d'Art i Disseny de Basilea. Els escriu des de l'illa de Formentera, on ella passava una temporada, convidant-los a visitar-la, la qual cosa faran en la Setmana Santa d'aquell any amb intenció de quedar-se. A Formentera, la família Grass se sent fascinada amb l'entorn. Prenen contacte amb artistes, intel·lectuals i gent del lloc. Coneixen Ivan Spence i Susan Ackermann, galeristes tots dos. Grass exposa a la galeria d'Ackermann al costat d'altres artistes establerts a l'illa, com Mario Prins, Peter Buch, Volker Haas, Sioma Baram i Bella Brisel, entre altres. Després d'aquests inicis, Grass s'autoexclou del mercat de l'art i decideix fer i vendre obres més aviat per encàrrec a un petit cercle de col·leccionistes i amics residents en la seua majoria a Renània-Westfàlia, molts amb cases d'estiu a Formentera, com per exemple l'enginyer Michael Schlimmer, Ulrik Runeberg, marxant finlandès establert a Düsseldorf; el rellotger Jürgen Reimann, establert també a Düsseldorf i Ratingen; els professors de la universitat de Heidelberg, Walter Mönch i Dieter Seckel o el dissenyador gràfic Hans Loth, també de Düsseldorf.

Després de la defunció de Hans Grass, la seua vídua, Marie Juliane, va organitzar una exposició retrospectiva homenatge en el Teatre Màgic de Formentera el maig de 1998. A aquesta exposició en seguí una altra organitzada per la seua filla, que es va dur a terme tant a la sala municipal de l'Ajuntament Vell com a la sala de La Caixa, entre el 18 i el 30 d'octubre de 2010, titulada *Formentera, el paisatge i l'ésser humà. Aquarel·les i pintures de Hans Grass*. Aquesta exposició commemorava el 77 aniversari del seu naixement. Amb aquest motiu es va editar un catàleg i es va donar l'aquarel·la titulada *Torre de defensa des Migjorn* al Consell Insular de

Formentera. Recentment, el 2018, la seua filla va organitzar una altra exposició de pintures del seu pare titulada *Retrospectiva Hans Grass*, a la sala de l'Ajuntament Vell. Aquests reconeixements lleials a la seua obra i a la seua figura es veuen corresposts ara amb la mostra organitzada en el Museu Puget sota el comissariat de la seua filla Tanja Grass i la directora del MACE, Elena Ruiz.

El tema central de la seua obra plàstica és el retrat, la seua preocupació humanista li feia apropar-se a la psique de les persones, però va conrear també altres gèneres com la naturalesa morta i el paisatge. En les primeres obres es veuen amb freqüència les muntanyes de la Selva Negra i els paratges de joventut, però més tard, a partir de 1960, durant l'estada al llac de Como a Itàlia, descobreix l'atracció del color del sud, amb els seus paisatges oberts. A partir del seu establiment a Formentera en 1965, pinta contínuament sota la fascinació de la llum saturada, que es converteix en símbol de llibertat expressiva. A Formentera realitza la major part de la seua obra, la qual ha estat durant aquests anys custodiada per la família.

L'exposició en el Museu Puget reuneix una vintena de pintures damunt llenç i una sèrie de treballs sobre paper. La nostra intenció és estudiar i situar la seua obra en un context artístic i no sols en el seu hàbitat o circumstàncies personals. L'obra de Hans Grass és estilísticament molt compacta, conté trets definits i madurs fundats d'una banda en la llibertat formal de la representació sota premisses de gran subjectivitat, i per l'altra en l'ús del color des de la seua total i radical càrrega expressiva. La seua obra neix tenint com a horitzó els moviments tant de l'expressionisme alemany com del fauisme francès. Generacionalment, els pintors adscrits a aquestes avantguardes havien nascut en les últimes desenes del s. XIX i mort pràcticament tots en la segona meitat del s. XX. Hans Grass emprèn estudis d'art a l'Escola d'Arts i oficis de Basilea (després anomenada Escola d'Art i Disseny) justament en 1950, per la qual cosa podem suposar la força inspiradora d'aquest horitzó artístic immediatament anterior a ell. En aquests anys, quan el veiem ja a Basilea realitzant estudis universitaris encara es respira un clima de postguerra. Tota l'estela dels duríssims anys trenta on els nazis decreten la degeneració de l'art d'avantguarda, suposa un context massa pròxim i traumàtic per a ell. A pesar que l'exposició *Entartete Kunst* datava de 1937, encara en 1941 estava itinerant per ciutats d'Alemanya i Àustria. No podem oblidar que Hitler mateix es va referir a aquestes obres, que incloïen per cert no sols a artistes de *Die Brücke* i *Der Blaue Reiter* sinó també de Van Gogh, Picasso, Chagall o Matisse, entre altres, usant termes com a "obscuritat, bogeria, blasfèmia i negritud". Per a Grass, la millor manera, doncs, de reivindicar i recuperar els valors artístics de les avantguardes era assemblar-s'hi i, així, la seua obra ha d'entendre's no com un fet epigonal sinó com una decisió conscient que veu en la rabiosa fúria del color una expressió de l'angoixa existencial, però també un agermanament amb valors que no havien de ser oblidats i que eren sinònim de llibertat, cultura i civilització. El dolor i l'esquinçament dels primers anys de Grass es conjura amb la seua adscripció a una mena de llenguatge pictòric vital i expressiu, on el color saturat funciona com a exegesi en interpretar la realitat visual des de la percepció emocional. Les influències o més aviat ressons d'artistes expressionistes alemanys com Nolde o Kirchner són molt evidents, però també dels *fauves* Derain, Vlaminck o Kees van Dongen, sense que això sigui un demèrit de la seua originalitat i trets estilístics propis.

Són objecte dels seus retrats els seus familiars i amics. Sent predilecció per les dones, amb freqüència apareix la seua filla Tanja, la seua sogra –la Sra. Troje–, la seua germana Ida o la seua nora Anne. Moltes vegades dibuixa amb negre els contorns de persones i objectes com si fossin alvèols, acolorint després les zones interiors amb rabiosos tons saturats, molt a la manera de Georges Rouault i de l'antiga tècnica d'esmaltat alveolat. Els trets sobredimensionats dels

retratats donen la sensació que Grass vol tractar d'extreure del model la màxima expressivitat del seu caràcter. El retrat titulat *Otoño* és un bon exemple. També emprà aquest recurs en algunes naturaleses mortes com és el cas de *Cafè Paul* i en certs paisatges com en *Roca Bella*, mentre que en altres ocasions prescindeix del traç negre i dibuixa directament les formes amb color. Un color sense referències naturalistes, subjecte només a la seua percepció sensible, emocional i intuïtiva, com en *Natura morta amb quinqué* o *Can Miquel de Baix*. La seua obra exhala un cert aire de celebració, com si Formentera hagués exercit un paper guaridor i conciliador en l'esperit de l'artista, la mirada del qual sobre el seu entorn tant ambiental com humà està traspasat de l'alegria de viure.